

Aardappelcontracten

Ir. J.J. de Vlieger

Maart 1999

Rapport 3.99.02

Landbouw-Economisch Instituut (LEI), Den Haag

Het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) beweegt zich op een breed terrein van onderzoek dat in diverse domeinen kan worden opgedeeld. Dit rapport valt binnen het domein:

- Bedrijfsontwikkeling en omgevingsfactoren
- Emissie- en milieuproblematiek
- Concurrentiepositie en de Nederlandse agribusiness; Industrie en handel
- Economie van het landelijk gebied
- Nationale en internationale beleidsvraagstukken
- Bedrijven-Informatienet; Statistische documentatie; Periodieke rapportages

Aardappelcontracten

Vlieger, J.J. de

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI), 1999

Rapport 3.99.02; ISBN 90-5242-488-8; Prijs f 22; (inclusief 6% BTW)

39 p.

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van de werkgroep Consumptieaardappelen en uien van de LTO en de Producenten Organisatie Aardappelen i.o. naar de in contracten voorkomende regelingen op het punt van prijs- en kwaliteitsbepaling, overmacht, teeltvoorschriften en dergelijke. Het overzicht biedt aanknopingspunten voor het vaststellen van knelpunten en hun betekenis. Als zodanig vormt het mede een basis voor het vaststellen van een activiteitenplan voor de eerstvolgende jaren en voor eventueel nader onderzoek.

Bestellingen:

Telefoon: 070-3308330

Telefax: 070-3615624

E-mail: publicatie@lei.dlo.nl

Informatie:

Telefoon: 070-3308330

Telefax: 070-3615624

E-mail: informatie@lei.dlo.nl

Vermenigvuldiging of overname van gegevens:

- toegestaan mits met duidelijke bronvermelding
- niet toegestaan

Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van toepassing. De Algemene Voorwaarden van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO-NL) zijn gedeponneerd bij de Kamer van Koophandel Midden-Gelderland te Arnhem.

Inhoud

	Blz.
Woord Vooraf	7
Samenvatting	9
1. Inleiding	13
2. Redenen voor contractproductie	14
3. Contracten en algemene voorwaarden	16
3.1 Algemene voorwaarden	16
3.1.1 Inleiding	16
3.1.2 Algemene Handelsvoorwaarden Groothandel in aardappelen	16
3.1.3 Algemene Voorwaarden Contracten	17
3.1.4 Voorschriften Commissie Kwaliteitskeuring Aardappelen	18
3.2 Contractuele relaties	18
4. Conclusies en aanbevelingen	26
Bijlagen	
1. Algemene Handelsvoorwaarden Groothandel, met arbitrage reglement, vastgesteld door VBNA en VENEXA 1 september 1986.	29
2. AVC voorwaarden, de Algemene Voorwaarden voor In- en Verkoop en Contractteelt van Consumptieaardappelen, vastgesteld door Landbouwschap, VAVI en VBNA 1 augustus 1991.	34
3. CKA-reglement voor veldgewasaardappelen, bestemd voor consumptie en industriële verwerking, met uitzondering van de zetmeelbereiding.	37

Woord vooraf

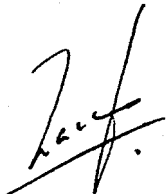
De Werkgroep Consumptieaardappelen en uien van de LTO en de Producenten Organisatie aardappelen i.o. hebben het LEI gevraagd aan de hand van gangbare contracten na te gaan of de daarin voorkomende bepalingen evenwichtig zijn op het punt van de verdeling van risico, kosten en winst.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een analyse van de algemene contractvoorwaarden, kwaliteitsregelingen en door boeren beschikbaar gestelde contracten. Over het conceptrapport is overlegd met een door de opdrachtgevers samengestelde begeleidingsgroep. Daarin hadden de volgende personen zitting:

- A. van Hootegem
- J. de Koeyer
- Y. Rijzebol
- J. van der Oord
- P. Smedema

Op deze plaats wil ik de leden van de begeleidingscommissie en de boeren die contracten beschikbaar stelden hartelijk bedanken voor hun inbreng en medewerking.

De directeur,

Prof.dr.ir. L.C. Zachariasse

Samenvatting

De indruk bestaat, dat de aangeboden contracten voor aardappelen niet altijd evenwichtig zijn als het gaat om de verdeling van risico's, kosten en winst. Om die reden hebben de werkgroep Consumptieaardappelen en Uien van de LTO en de Producenten Organisatie Aardappelen i.o. (POA) het LEI opdracht gegeven een kwalitatieve analyse te maken van de in contracten voorkomende bepalingen ten aanzien van prijs- en kwaliteitsbepaling, overmacht, teeltvoorschriften en dergelijke. De benodigde contracten zijn door de POA aangeleverd. Ze hadden betrekking op aardappelen bestemd voor de verwerking tot aardappelproducten.

De redenen voor telers en afnemers om contracten af te sluiten voor aardappelen zijn blijkens de uitgevoerde literatuurstudie:

- het verminderen van het prijsrisico. Dit is overigens in principe ook mogelijk via de termijnmarkt;
- het vergroten van de zekerheid over de afzet of toelevering van aardappelen, met name ook in het voor- en naseizoen;
- het ontvangen en doorgeven van informatie over de gestelde kwaliteitseisen;
- het verkrijgen van specifieke vakkennis ten behoeve van het leveren van een kwaliteitsproduct;
- het toepassen van de richtlijnen voor tarrering en keuring onafhankelijk van de marktsituatie en het geven van toeslagen en kortingen.

Contracten zullen naar verwachting belangrijker worden vanwege de nog groeiende betekenis van de verwerking, de concentratie van afnemers, de toenemende belangstelling onder consumenten voor de wijze van produceren. Hierdoor zullen de eisen die aan de kwaliteit van de aardappelen gesteld worden toenemen. Dit zal resulteren in meer kwaliteitseisen en meer teeltvoorschriften. Ook de groeiende behoefte aan het kunnen nagaan van de herkomst van aardappelen zal kunnen leiden tot een grotere omvang van de contractproductie.

Bij de beoordeling van contracten dient niet alleen te worden uitgegaan van de contractbepalingen zelf, maar ook van de Algemene Voorwaarden, waarnaar wordt verwezen. Bij aardappelen gaat het dan om voorwaarden van de groothandel, de algemene verkoop- en contractvoorwaarden en een Keuringsreglement.

De Algemene Handelsvoorwaarden Groothandel in Aardappelen (AHV) zijn vastgesteld door de organisaties van binnenlandse en exportgroothandelaren. Ze zijn dus eenzijdig opgesteld en hebben vooral betrekking op de handel tussen de groothandel onderling. Het toepassen van deze voorwaarden op de transacties tussen boeren en groothandel moet worden ontraden.

De Algemene Voorwaarden voor de In- en Verkoop en de Contractteelt van Consumptieaardappelen (AVC) zijn opgesteld door organisaties van telers, groothandel en verwerkende bedrijven. Doordat alle partijen betrokken waren bij de opstelling zal er sprake

ke zijn van een zorgvuldige afweging van belangen. Een probleem is wel, dat contractpartijen mogen afwijken van de algemene voorwaarden, waarbij eenzijdigheid niet kan worden uitgesloten.

De voorschriften van de Commissie Kwaliteitskeuring Aardappelen (CKA) van het Productschap voor Aardappelen regelen de uniforme vaststelling van tarra, kwaliteitsindex, onderwatergewicht en bakkleur. Ze geven de telers zekerheid over de wijze van monsterneming en kwaliteitsbepaling.

Tot de contractteelt zijn die transacties gerekend, die omstreeks het moment van opeten zijn afgesloten (januari tot mei) en betrekking hebben op de oogst van dat jaar. De telers onderhandelen vrijwel altijd individueel over hun contracten. Van belang voor hen daarbij is de beschikbare marktinformatie over prijzen, oogsten en marktvooruitzichten. De geanalyseerde contracten waren vooral afgesloten met grotere handelaren en verwerkende bedrijven. Met name in contracten van handelaren zijn daarbij meestal uitsluitend die eisen aan de kwaliteit gesteld, waaraan elke partij ongeacht de afnemer moet voldoen. Ook is in de contracten meestal geen areaal, maar een te leveren hoeveelheid aardappelen opgenomen. Dit kan bij misoogst betekenen, dat de teler aardappelen moet bijkopen om aan zijn contractverplichtingen te voldoen. In zulke gevallen is een aanvullende bepaling, die aangeeft dat de te leveren aardappelen door de teler zelf moeten worden geproduceerd, van belang.

De contractuele zekerheden die de contracten de telers bieden zijn beperkt door de looptijd ervan (meestal 1 jaar). Wel zijn alle contracten schriftelijk vastgelegd en wordt verwezen naar Algemene Voorwaarden en het keuringsreglement. Onduidelijk zijn vrijwel altijd de bepalingen omtrent overmacht en over wat er gaat gebeuren als een partij wordt afgekeurd. Meestal zijn dan diverse mogelijkheden open gehouden. De zwakke onderhandelingspositie van de telers op dat moment kan resulteren in een voor hem relatief ongunstige oplossing. Temeer omdat de koper mag kiezen welke mogelijkheid wordt gekozen. Verder is niet altijd duidelijk wanneer de aardappelen in eigendom overgaan. Dit houdt in, dat niet altijd helder is welk risico een teler nog loopt.

De in de bestudeerde contracten afgesproken prijzen gelden meestal voor de netto geleverde hoeveelheden grote en kleine aardappelen. Veelal ging het om een vaste prijs, met daarin een staffel voor de bewaarkosten, soms om een minimumprijs of een poolprijs. Het gewicht wordt bepaald via de weegbrug, met een correctie gebaseerd op het in het monster vastgestelde tarrapercentage. De boer mag vrijwel altijd zowel het wegen als de tarrering bijwonen. De kosten van het wegen zijn altijd voor de verkoper. De afvoer van de aardappelen gebeurt vrijwel altijd per vrachtauto, los gestort.

Voor de afvoer van de grondtarra moet de teler vaak een bedrag per ton betalen. Hoewel daar een bedrag van f 25,- per ton in de AVC is opgenomen komen in de praktijk, door verschillen in te betalen stortingsrechten ook andere (hogere) bedragen voor. De uit te bepalen prijs is ook afhankelijk van de maatsortering. Meestal is uitgegaan van een basisprijs bij 60% aardappelen van ten minste 50 mm, met toeslagen en kortingen voor hogere respectievelijk lagere percentages. Ook vanwege de kwaliteit van de geleverde aardappelen kunnen kortingen en toeslagen worden gegeven. Belangrijke aspecten van de kwaliteit zijn het onderwatergewicht, de bakkleur en de kwaliteitsindex. In deze index zijn blauw, onderhuidse verkleuring en inwendige afwijkingen opgenomen. De relatie tussen de omvang van kortingen en toeslagen met kosten en opbrengsten is in dit onderzoek niet bestudeerd.

In de contracten kunnen diverse redenen voor afkeuren voorkomen. Aantroffen zijn onder andere kwaliteitsgebreken op het gebied van onderwatergewicht, bakkleur, kwaliteitsindex en dergelijke. Deze redenen houden verband met de mogelijkheid de aardappelen te verwerken tot aardappelproducten en de hoogte van de sorteerkosten. Onduidelijk is wat er na afkeuren van een partij gebeurt. Meestal heeft de afnemer dan de keuze uit een aantal mogelijkheden. Gezien de geringe economische macht van de teler op dat moment, kan voor hem een relatief ongunstige oplossing gekozen worden. Dit is te verbeteren door vooraf afspraken over de bestemming te maken, of de teler de gelegenheid te geven de partij via sorteren wel aan de gestelde minimumeisen te laten voldoen, dan wel gezamenlijk als teler en afnemer de bestemming te bepalen.

De telers krijgen nog nauwelijks dwingend advies over teeltmaatregelen van hun contractpartners. Verder kwam het moeten voldoen aan de eisen van een agromilieukeur in de geanalyseerde contracten niet voor. De reden daarvoor kan zijn, dat geen contracten van de detailhandel zijn geanalyseerd. Wel hebben de telers soms een registratie en informatieplicht jegens de contractpartner.

Op grond van de analyse van de contracten is de volgende lijst van mogelijke actiepunten voor de organisaties opgesteld:

- voorlichting gericht op het toepassen van de AVC en niet van de AHV. Het attenderen op de mogelijkheden van afwijken en bezien of de mogelijkheden om af te wijken niet moeten worden ingeperkt. Dit laatste geldt overigens ook voor het afwijken van het CKA reglement;
- stimuleren dat waar nog geen vertrouwenscommissie bestaat, deze wordt ingesteld. Bevorderen, dat in de contracten verwezen wordt naar deze commissies en hun taak. Ondersteuning van de commissies vanuit de Werkgroep en de POA is eveneens van belang;
- Verduidelijken in welke situaties er sprake kan zijn van overmacht en in welke niet. Wellicht kunnen de vertrouwenscommissies hierbij een rol krijgen;
- duidelijker omschrijving van de momenten van levering en van risico-overdracht;
- verduidelijken wat er gaat gebeuren bij afkeuring van de geleverde aardappelen;
- verduidelijken van de bepalingen omtrent het opwarmen van de aardappelen tot een bepaalde temperatuur en de wijze waarop dit wordt bepaald;
- nader ingaan op de relatie tussen kwaliteitseisen, kortingen en toeslagen, teneinde meer inzicht te krijgen in de relatie tussen kortingen en opbrengsten en de achterliggende kosten- en opbrengstverschillen;
- aandacht voor de teeltmaatregelen die volgens contracten moeten worden genomen. Dit vooral in hun relatie met kosten, opbrengsten en risico's voor telers;
- nader bezien kan worden of ook voor contracten specifiek gericht op consumptie-aardappelen een analyse van de inhoud nodig is.

1. Inleiding

De telers van aardappelen worden steeds meer geconfronteerd met eisen ten aanzien van de kwaliteit van hun product. Dit geldt zowel voor hen die een contract afsluiten als voor hen die dit niet doen. Bij telers bestaat de indruk, dat de aangeboden contractvoorwaarden niet altijd evenwichtig zijn op het punt van de verdeling van risico, kosten en winst.

Om de belangenbehartiging goed te kunnen uitvoeren hebben de Werkgroep Consumptieaardappelen en Uien van de LTO en de Producenten Organisatie Aardappelen i.o. behoefte aan inzicht in de in contracten voorkomende regelingen op het punt van prijs- en kwaliteitsbepaling, overmacht, teeltvoorschriften en dergelijke. Een dergelijk overzicht van contractbepalingen moet aanknopingspunten bieden voor het vaststellen van knelpunten en de betekenis daarvan. Het zal dan ook de basis vormen voor het vaststellen van een activiteitenplan voor de eerstkomende jaren en voor eventueel nader onderzoek.

De doelstelling van het onderzoek is de Werkgroep Consumptieaardappelen en Uien van de LTO en de Producenten Organisatie Aardappelen i.o. basisinformatie voor het opzetten van een gericht plan voor belangen behartiging te geven. Daartoe is een overzicht gemaakt van de in contracten voorkomende bepalingen met betrekking tot de teelt, prijs- en kwaliteitsbepaling, overmacht en dergelijke. Tevens zijn de verschillende bepalingen vanuit het gezichtspunt van de teler kwalitatief beoordeeld.

Het onderzoek is verricht met behulp van de door de Producenten Organisatie Aardappelen geleverde contracten. Van deze contracten zijn de contractbepalingen gerubriceerd naar een aantal hoofdaspecten als teelt, prijsbepaling, kwaliteitsbepaling, overmacht, contractduur/verlenging en dergelijke. Daarbij is met behulp van plussen en minnen een kwalitatieve beoordeling vanuit het gezichtspunt van de teler van de verschillende bepalingen gegeven. Hierbij is gebruik gemaakt van in de literatuur vastgelegde kennis over de mogelijke effecten van allerlei contractbepalingen. Ook de Algemene Handelsvoorwaarden, Algemene Contractvoorwaarden en de Voorschriften voor Kwaliteitsbepaling zijn in de analyse betrokken.

Het rapport is als volgt opgebouwd. Na deze inleiding volgt een overzicht van de redenen voor contractproductie in de aardappelsector. In hoofdstuk 3 volgt een bespreking en evaluatie van de verschillende contractvoorwaarden. Daarbij zullen ook de Algemene Handelsvoorwaarden (AHV), de Algemene Contractvoorwaarden (AVC) en het Kwaliteit Controlereglement van de Commissie Kwaliteitskeuring Aardappelen (CKA) worden betrokken. In hoofdstuk 4 worden conclusies getrokken en een voorzet voor vervolgcities gegeven.

2. Redenen voor contractproductie

Uit de literatuur¹ blijkt, dat zowel telers als handel en verwerkende bedrijven redenen kunnen hebben om contracten af te sluiten.

In de eerste plaats betekent contractteelt voor de teler in principe zekerheid van de afzet en voor de afnemer zekerheid van bevoorrading. Deze zekerheid is voor de teler vooral van belang in een periode met een overschot aan aardappelen, terwijl de afnemers dit vooral waarderen in tijden van een schaarste aan aardappelen. Contracten betekenen voor de afnemers ook, dat ze de benutting van hun capaciteit beter kunnen plannen. Dit geldt met name ook ten aanzien van het voor- en naseizoen.

Afhankelijk van het soort contract kan ook het prijsrisico worden verminderd. Omdat de vraag naar aardappelen relatief prijsinelastisch is, leiden kleine schommelingen in het aanbod tot relatief grote prijsveranderingen op de vrije markt. Dit risico is het kleinst bij vaste prijscontracten. Bij participatiecontracten en poolcontracten is het risico wat groter. Bij participatiecontracten heeft men de mogelijkheid bij een hogere dagprijs dan de contractprijs alsnog te verkopen. Koper en verkoper delen dan het verschil tussen dagprijs en contractprijs. Bij poolcontracten is de uitbetaalde prijs afhankelijk van de dagprijzen gedurende het verkoopseizoen. Het participatiecontract geeft dus een minimumprijsgarantie, terwijl een poolcontract de marktprijzen over een zekere periode middelt. Overigens kan ook via het afsluiten van transacties op de termijnmarkt het prijsrisico worden beperkt.

Ook de concentratie en specialisatie van zowel teelt als vraag vormt een reden voor het afsluiten van contracten. Naarmate een teeltbedrijf zich meer specialiseert in de richting van aardappelen en de concentratie van de teelt op grotere bedrijven toeneemt is er meer behoefte aan zekerheid van afzet en prijsgaranties. De concentratie aan de vraagzijde maakt dat voor handel en verwerking het belang van zekerheid omtrent kwaliteit, volume en productveiligheid toeneemt. Ook de detailhandel krijgt gezien de aandacht van consumenten voor de wijze van productie meer behoefte aan het afsluiten van contracten. Alleen op deze wijze kan immers zekerheid over de wijze van produceren worden verkregen bijvoorbeeld de gecontroleerde teelt van aardappelen voor Albert Heijn. De recente ontwikkeling in de richting van herkomstgaranties en de traceerbaarheid van de herkomst kan leiden tot een grotere mate van contractproductie.

Contractteelt is ook gerelateerd aan de problemen rondom de geleverde kwaliteit. Het telen en afleveren van kwaliteitsaardappelen vraagt zorg en investeringen van de teler. Dit moet echter wel beloond worden, anders komt dit niet van de grond. Dit lukt vrij slecht via de sterk wisselende prijzen van de vrije markt. In tijden met een overschot aan aardappelen biedt de prijs nauwelijks ruimte voor het geven van kwaliteitstoelagen en zijn bovendien meestal veel kwalitatief goede aardappelen voorradig. In tijden met een schaarste aan aardappelen is de ruimte voor kwaliteitstoelagen er wel, maar zijn er vaak zo weinig aardappelen van hoge kwaliteit aanwezig, dat de kwaliteitsnormen meestal soe-

¹ Bernaerts, E. *Contracten in de aardappelsector*. Centrum voor landbouweconomie. Brussel, Studie A84, 1998.

pel worden gehanteerd. Dat wil zeggen dat het kwaliteitsverschil vager wordt. Het afsluiten van contracten biedt wel de mogelijkheden kwaliteitsverschillen goed te belonen en te werken met heldere eenduidige grenzen tussen de verschillende klassen. Het afsluiten van contracten maakt het tevens mogelijk, de controle op de kwaliteit te vergemakkelijken, doordat informatie over het teeltproces kan worden verkregen. Hierdoor verminderen contracten ook de kans op conflicten. Een omvangrijk deel van de contractbepalingen hebben dan ook betrekking op de bepaling van de kwaliteit en de daaraan gekoppelde toeslag- en kortingsystemen.

Samenvattend zijn de redenen voor contractproductie in de aardappelsector dus:

- het prijsrisico;
- de onzekerheid of er voldoende aardappelen zijn van de gewenste kwaliteit zijn met name in voor- en naseizoen;
- de doorgeven of ontvangen van informatie over kwaliteitseisen;
- het verkrijgen van specifieke vakkennis ten behoeve van het leveren van een kwaliteitsproduct;
- het onafhankelijk van de marktsituatie toepassen van de richtlijnen voor tarrering en keuring en het geven van kwaliteitstoelagen.

Met de contractredenen zijn ook de belangrijkste doelen voor het afsluiten van contracten gegeven. Het gaat om het vermijden van risico's en stimuleren van het nemen van kwaliteitsverbeterende maatregelen door de teler. Zo kan een verwerkend bedrijf door het afsluiten van een contract voor de levering gedurende het gehele jaar het risico vermijden, dat hij aan het eind van het seizoen geen of alleen dure aardappelen krijgt. Bovendien creëert hij met het contract ruimte om een goede kwaliteit extra te belonen.

In de praktijk ligt het initiatief voor het afsluiten van een contract vaak bij de afnemer. Deze stelt daartoe ook meestal een of meer standaardcontracten op. De grootte van hun bedrijf maakt het voor hem gemakkelijker dan voor individuele boeren de benodigde deskundigheid voor het opstellen van standaardcontracten aan te trekken of in te huren. Bovendien is het voor hem omdat hij met vele telers contracten afsluit rendabeler een dergelijk standaardcontract op te laten stellen dan voor de telers. Deze sluiten per jaar meestal maar 1 aardappelcontract af.

In het contract worden de door de contractpartijen te leveren inspanningen vastgelegd, evenals de daar tegenover staande vergoedingen (de zogenaamde incentives). Met deze afspraken wordt ook duidelijk wie welk risico draagt. Bijvoorbeeld de afspraak tot levering van de oogst van een perceel legt het risico van een misoogst bij de afnemer. Omdat prijsrisico's symmetrisch zijn worden ze door contractpartijen vaak gedeeld. Via de afgesproken vaste prijs loopt de teler niet het risico een te lage prijs te ontvangen en de afnemer loopt niet het risico een te hoge prijs te moeten betalen.

Een contract regelt vaak maar een beperkt aantal aspecten van een transactie. Dit heeft vooral te maken met de mogelijkheid tot controle op en het afdwingen van verplichtingen. Ook willen partijen meestal een zekere vrijheid hebben om gezamenlijk een eventueel probleem op te lossen, al naar gelang de omstandigheden, zonder door contractverplichtingen in een keurslijf te worden gedwongen. Immers gedetailleerde verplichtingen bedoeld om een partij te beschermen, kunnen zich tegen die partij keren als de omstandigheden zich wijzigen.

3. Contracten en algemene voorwaarden

3.1 Algemene voorwaarden

3.1.1 Inleiding

In veel contracten en aankooptransacties van aardappelen wordt verwezen naar algemene voorwaarden. Deze algemene voorwaarden worden van toepassing verklaard, voorzover er in het contract niet van wordt afgeweken. Een beoordeling van contracten is daarom niet mogelijk als daarbij niet tevens de relevante algemene voorwaarden in de beschouwing worden betrokken.

Welke relevante algemene voorwaarden zijn er? Dit betreft in de eerste plaats de Algemene Handelsvoorwaarden Groothandel in Aardappelen (AHV). Daarnaast zijn er de Algemene Voorwaarden voor de In- en Verkoop en de Contractteelt van Consumptieaardappelen (AVC). Ten slotte gaat het om de Keuringsreglementen van de Commissie Kwaliteitskeuring Aardappelen (CKA-reglementen). De inhoud van deze algemene voorwaarden zal hieronder verder worden besproken.

3.1.2 Algemene Handelsvoorwaarden Groothandel in Aardappelen

De Algemene Handelsvoorwaarden Groothandel in Aardappelen dateren van 1 september 1986 en zijn vastgesteld door de Vereniging ter Behartiging van den Nederlandschen Aardappelhandel (VBNA) en de Vereniging van de Nederlandse exporteurs van Aardappelen (VENEXA). Het gaat dus om eenzijdig door de groothandel opgestelde voorwaarden. Na enkele algemene bepalingen worden regels omtrent de bevestiging van aan- en verkoop gegeven. Verder komt de positie van tussenpersonen aan de orde, evenals een aantal bijzondere bedingen. Ook bevatten de Algemene voorwaarden regels omtrent kwaliteit en sortering, monsternamen, tarrering en gewicht. Daarnaast komen er regels in voor met betrekking tot fust, vervoer, risico-overgang, levering, keuring, klachten, expertise, ondeugdelijke levering, niet nakoming en de levering voor export. Ten slotte bevat de Algemene voorwaarden regels omtrent betaling, schade en overmacht evenals een arbitrageregeling.

Een aantal vanuit de telers gezien zwakke(re) punten van de AHV zijn (zie bijlage 1):

- de eenzijdige vaststelling van de Voorwaarden, waardoor de aardappeltelers onder andere geen vertegenwoordigers op de groslijst van arbiters hebben kunnen benoemen;
- de mogelijkheid van de AHV af te wijken. In de fase van het verkoopproces waarin deze afwijking wordt afgesproken, te weten het onderhandelingsproces, hebben telers nauwelijks inzicht in de AHV, meestal ontvangen ze pas een exemplaar bij de

- schriftelijke koopbevestiging. De telers hebben daardoor meestal geen zicht op de betekenis van de afgesproken afwijking;
- in de AHV is niet aangegeven in welke situatie er sprake kan zijn van overmacht. Er moet dus teruggevallen worden op het algemene rechtsgevoel en vroegere juridische uitspraken;
 - het betalen voor de weegkosten door de verkoper als er sprake van losse verlading. Een wijze van verladen, die steeds meer wordt toegepast. De reden voor een dergelijke koppeling tussen het betalen van de weegkosten en de wijze van transport is onduidelijk;
 - de verandering in wie het risico draagt van nieuwe overheidsmaatregelen bij de export van aardappelen, door af te spreken, dat het gaat om aardappelen uit een bepaald gebied binnen Nederland. Bij deze afspraak ligt het risico bij de verkoper, anders bij de koper. Ook hier ontbreekt een duidelijke achtergrond voor deze verandering;
 - de mogelijkheid tot keuring tijdens de levering maakt dat de positie van de koper, als er iets aan te merken is, relatief sterk is. Dit kan met name ten tijde van een overschot aan aardappelen tegen de verkopers/telers gebruikt worden om extra inspanningen op het gebied van de te leveren kwaliteit of prijsconcessie af te dwingen.

3.1.3 Algemene Voorwaarden Contracten

De Algemene Voorwaarden voor de In- en Verkoop en de Contractteelt van Consumptie-aardappelen zijn vastgesteld op 1 augustus 1991 door het Landbouwschap, de Vereniging voor de Aardappel Verwerkende Industrie (VAVI) en de VBNA. Het betreft hier tweezijdige algemene voorwaarden, waarin getracht is de belangen van koper en verkoper zorgvuldig tegen elkaar af te wegen. De Algemene Voorwaarden bevatten regels over de volgende onderwerpen: toepassingsgebied, contractteelt, levering en risico-overdracht, keuring, klachten en expertise, expertiseprocedure, gewicht, monsternamen en tarrering, hoedanigheid en kwaliteit, betaling- en betalingszekerheid, verjaring, in gebreke stelling en overmacht, vertrouwenscommissie en over arbitrage. Bij twijfel aan de betalingszekerheid van de koper kan de teler extra zekerheden vragen. Een probleem blijft evenwel het verkrijgen van tijdige informatie over een mogelijke wankele financiële positie van de koper.

De AVC zijn niet alleen geldig ingeval van contractuele afspraken maar zijn ook bedoeld voor de normale verkooptransacties tussen telers en handelaren of fabrikanten. De AVC zijn op een aantal punten duidelijk evenwichtiger in de verdeling van rechten en plichten dan de AHV. Voorbeelden hiervan zijn de verplichting van de koper om als een goed huisvader voor het product te zorgen indien het moment van ter beschikking stelling valt voor het moment van leveren en de mogelijkheid gezamenlijk de belangen van de telers te behartigen.

Hoewel er een beschrijving van overmacht is opgenomen, is de definitie zo ruim, dat er in de praktijk allerlei interpretatieverschillen kunnen ontstaan. Ook de formulering van het arbitragereglement dat men de aanvraag tot arbitrage uiterlijk 2 maanden nadat gebleken is dat geen minnelijke schikking in het conflict mogelijk is, moet indienen, laat ruimte voor interpretatieverschillen. Het noodzaakt in feite tot een schriftelijke vaststelling van het conflict en het beperkt de tijd om tot een minnelijke schikking te komen tot uiterlijk 2 maanden.

3.1.4 Voorschriften Commissie Kwaliteitskeuring Aardappelen.

Het Reglement algemene voorschriften van de Commissie Kwaliteitskeuring Aardappelen (CKA) is vastgesteld onder de paraplu van het Productschap voor Aardappelen. Bedrijven kunnen zich aansluiten bij de CKA en verklaren zich dan te onderwerpen aan het toezicht van de CKA. Tevens houdt dit in, dat de CKA vooraf de inrichting van het kwaliteitslaboratorium moet goedkeuren. De commissie heeft keuringsreglementen opgesteld voor diverse producten. Zo zijn er reglementen voor:

- veldgewasaardappelen bestemd voor consumptie en industriële bewerking, met uitzondering van de zetmeelbereiding;
- aardappelen bestemd voor de verwerking tot voorgebakken producten;
- aardappelen bestemd voor de verwerking tot chips;
- aardappelen bestemd voor de puree en granulaatindustrie;
- aardappelen bestemd voor de verwerking tot gedroogde stukken.

De eerste wordt het meest gebruikt en regelt de tarrering, het bepalen van de kwaliteitsindex, het onderwatergewicht, de bakkleur en de facultatieve baktest. Verder bevat het reglement bepalingen over de gebruikte apparatuur, de keuringsuitslagen en de kwaliteitscontroleur. De reglementen van de CKA geven de telers zekerheid over de wijze van monsterneming en kwaliteitsbepaling. Doordat er een duplo-monster wordt bewaard kan tevens bij twijfel over een juiste uitvoering een controlebepaling worden uitgevoerd. Daar steeds meer aardappelen op basis van kwaliteit worden uitbetaald is een dergelijke regeling van grote betekenis.

In de bijlagen 1 tot en met 3 wordt de inhoud van de onderscheiden algemene voorwaarden weergegeven.

3.2 Contractuele relaties

De contracten bevatten vaak bepalingen op een flink aantal terreinen. Om deze enigszins gestructureerd te bespreken zijn ze naar onderwerp ingedeeld. Aandacht zal besteed worden aan de volgende aspecten: betekenis contracten, positie telers bij onderhandelingen, contractpartners. Afspraken over areaal en hoeveelheden, contractuele zekerheden, prijsbepalingssystemen, uitbetalingsgrondslagen, factoren van invloed op de kwaliteit.

De van de Producenten Organisatie Aardappelen ontvangen contracten en koopbevestigingen hadden vrijwel uitsluitend betrekking op de levering van aardappelen geschikt voor verwerking, afgesloten met handelaren en verwerkende bedrijven. Er zijn dus geen contracten van bijvoorbeeld detailhandelaren die zich met name op consumptieaardappelen richten, geanalyseerd.

Betekenis contracten

De markt voor consumptieaardappelen is mede door het ontbreken van een Europese marktordening een vrije markt, waar vraag en aanbod de prijs bepalen. Op de daaruit voortvloeiende onzekerheden met betrekking tot afzet en prijs spelen de marktpartijen in

via het spreiden van aan- en verkopen in de tijd, het afsluiten van contracten of via een hedge op de termijnmarkt.

De transacties tussen aardappeltelers en hun afnemers strekken zich daardoor uit over een periode vanaf de teeltvoorbereidingsperiode tot het einde van het bewaarseizoen. Tot de contractteelt zijn die transacties gerekend, die omstreeks het moment van poten worden afgesloten. Deze transacties worden meestal in de maanden januari tot en met april afgesloten en hebben betrekking op de oogst van dat jaar.

De belangrijkste redenen voor het afsluiten van een contract zijn het prijs- en aanbodsrisico en de informatie over kwaliteitseisen. Het aanbodsrisico speelt vooral in het voor- en naseizoen.

Positie telers bij onderhandelingen

Bij het afsluiten van contracten kan het resultaat beïnvloed worden door verschillen in economische macht van de partijen. Deze kunnen gebaseerd zijn op het ontbreken van alternatieve afnemers/leveranciers of op verschillen in de hoeveelheid marktinformatie waarover men beschikt. Hoewel de meeste handelaren en fabrikanten een beperkt werkgebied hebben is er geen sprake van regionale monopolies. Daarvoor is het aantal handelaren en verwerkers te groot. Een teler heeft altijd de keuze tussen afzet aan een coöperatie en een of meer particuliere afnemers. Daarnaast zijn er met name bij poolcontracten nogal wat vertrouwenscommissies c.q. telercommissies actief, die namens de telers met de directie kunnen overleggen. Anderzijds wordt in de geanalyseerde contracten nauwelijks naar deze commissies verwezen en ook komt het nauwelijks voor dat er door de telers collectief over contracten wordt onderhandeld.

Ook op het punt van de marktinformatie zijn er geen aanwijzingen dat er grote verschillen tussen telers en handelaren bestaan. Er zijn de wekelijkse prijsnoteringen van de verschillende beurzen over de actuele prijsontwikkelingen en er zijn de noteringen van de termijnmarkt. Deze geven met name inzicht in de te verwachte prijsontwikkeling.

Contractpartners van de telers

De contractpartners van de telers zijn volgens de geanalyseerde contracten vooral de (grotere) aardappelhandelaren en de verwerkende bedrijven, met name fabrikanten van frites. De grote betekenis van aardappelhandelaren bij het afsluiten van contracten houdt verband met het feit, dat de fabrikanten niet alle aardappelen kunnen gebruiken. Het gaat hen met name om de grotere maten. Voor handelaren is het gemakkelijker om een rendabele afzet voor alle maten te vinden.

Een gevolg van de grote betekenis van de handel voor het afsluiten van contracten is dat de kwaliteitseisen niet zijn toegesneden op de eindverbruiker en -gebruiker, maar op een min of meer algemeen aanvaard minimum. Op deze wijze houden handelaren de mogelijkheid open de aardappelen te kunnen leveren aan verschillende afnemers.

Afspraken over areaal en hoeveelheden.

De contracten worden meestal afgesloten voor een bepaalde hoeveelheid aardappelen. Daarbij is meestal geen sprake van de vermelding van een bepaald perceel, maar wel van de grondsoort waarin de aardappels geteeld moeten zijn. Tevens is soms vermeld de provincie waarin ze moeten zijn geteeld of dat ze op het bedrijf van de teler moeten zijn geproduceerd. Dit laatste sluit uit, dat men aardappels (bij)koopt om deze te leveren. Een bezwaar van een contract voor een bepaalde hoeveelheid aardappelen kan zijn, dat men bij misoogst gedwongen kan zijn om aardappelen te kopen om aan zijn verplichtingen te voldoen.

Contractuele zekerheden.

De juridische kennis van de aardappeltelers is meestal beperkt. Daarom is het van belang, dat de wijze van afsluiten en het contract zelf hen de nodige juridische zekerheden verschafft. Wat de wijze van afsluiten betreft kan het gezamenlijk afsluiten van contracten de macht en daarmee de zekerheid verhogen. Men staat er immers niet alleen voor. Zoals eerder aangegeven is de betekenis van gezamenlijke contractsluiting praktisch nihil. Er worden vrijwel uitsluitend door de kopers opgestelde standaardcontracten afgesloten. Aan deze voor elk af te sluiten contract geldende standaardvoorwaarden worden soms op verzoek van de verkoper enkele specifieke bepalingen toegevoegd.

De in het contract opgenomen looptijd van het contract geeft aan, hoelang de door het contract geboden zekerheden duren en hoelang de teler gebonden is aan bepaalde afnemers. Veelal is de looptijd van het contract 1, soms 2 of 3 jaar. Een contract voor langere tijd biedt meer zekerheid dan een kortlopend contract. Dit geldt zeker als er grote investeringen in de teelt moeten gebeuren, zoals machines en bewaarruimten. Steeds geldt, dat de geboden zekerheid via contracten beperkt is, omdat er geen zekerheid over continuering bestaat. Daar staat tegenover, dat in de meeste gebieden meerdere contractaanbieders werkzaam zijn.

De contracten zijn schriftelijk vastgelegd. Dit geeft meer zekerheid over de gemaakte afspraken, doordat het de onzekerheid bij geschillen over de interpretatie van de gemaakte afspraken minimaliseert. Daarnaast verwijzen de meeste contracten naar of de Algemene Handelsvoorwaarden of de Algemene Contractvoorwaarden. Beide algemene voorwaarden hebben tot doel de contracten in juridisch opzicht duidelijker te maken en de rechten en plichten van de partijen evenrediger te verdelen. Het nadeel van de Algemene Handelsvoorwaarden van de VBNA is, dat ze niet zozeer betrekking hebben op transacties tussen telers en handelaren als wel op die tussen handelaren onderling. Er heeft bij het opstellen van deze voorwaarden dus geen afweging tussen de belangen van telers en die van handelaren plaatsgevonden. Een voordeel van beide algemene voorwaarden is dat ze verwijzen naar een arbitragereglement. Hierdoor kunnen telers znodig snel en zonder al te grote kosten een uitspraak verkrijgen van een deskundige arbitragecommissie. Deze lage drempel bevordert de rechtszekerheid ook na het afsluiten van het contract.

In vele gevallen wordt in de contracten en de van toepassing verklaarde algemene voorwaarden ook verwezen naar het CKA-reglement. In dit reglement is nauwkeurig omschreven op welke wijze monsters voor tarrering en kwaliteitsbepaling dienen te worden

getrokken en hoe de kwaliteit moet worden bepaald. Het reglement is van groot belang voor een uniforme wijze van kwaliteitsbepaling die bovendien niet beïnvloed wordt door de actuele marktsituatie.

Van grote betekenis voor de rechtszekerheid zijn ook de bepalingen over overmacht. In de contracten is hierover zelden iets geregeld. Terwijl de bepalingen in de Algemene voorwaarden op dit punt vrij vaag zijn en veel ruimte voor interpretatieverschillen laten. Dit geldt in het bijzonder de Algemene Handelsvoorwaarden. Nergens is ingegaan op de mogelijke typen van overmacht. Gaat het om gevolgen van menselijke activiteiten (stakingen, oorlogen, overheidsregels) of om door de natuur veroorzaakte overmacht (rampen, overstromingen, epidemieën) of om overmacht die voortkomt uit het gewas zelf (onvoldoende kwaliteit, hoeveelheid tarra, ziekten) of om voor een specifieke afnemer geldende overmacht situaties. Een voorbeeld van dit laatste is de in een van de contracten vermelde reden voor overmacht 'stagnatie in de fabriek'. Hierbij is geen reden voor de stagnatie vermeld, terwijl er redenen voor stagnatie te bedenken zijn, zoals onvoldoende onderhoud, die geen betrekking hebben op een overmacht situatie. De belangrijkste in de contracten genoemde reden voor niet afnemen is het niet voldoen van het product aan de gestelde minimum kwaliteitsnormen. In de contracten staat dit meestal vermeld onder de redenen voor afkeuren. Lang niet altijd volgt dan een weigering het product af te nemen. Ook een prijskorting en het zoeken van alternatieve afzetkanalen behoren tot de mogelijkheden.

Van belang voor de teler is ook het moment waarop het product in eigendom wordt overgedragen. Dit beïnvloedt namelijk het risico dat hij loopt. In veel contracten is dit gefixeerd op het moment van levering. Dit valt conform de AVC na de aankomst op het afleveradres en nadat direct monsternamen en kwaliteitsbeoordeling heeft kunnen plaatsvinden. In de praktijk dus op het moment, dat de koper de aardappelen accepteert. Veelal is dit gezien de wijze van kwaliteitsbepaling na aankomst bij het bedrijf van de koper. Daarmee is het transportrisico voor de teler. Wel is de koper, als hij het transport verzorgt, verplicht te aardappelen als een goed huisvader te verzorgen. Dit maakt dat de koper/transporteur aansprakelijk is voor schade die door zijn schuld ontstaat tijdens het transport. In de AHV is vermeldt, dat bij aankoop van een perceel of cel aardappelen het risico bij het afsluiten van de overeenkomst overgaat van verkoper op koper.

Het risico dat aardappelen tijdens het transport van de wagen vallen komt voor het moment van wegen voor rekening van de verkoper, nadien voor dat van de koper. Dit betekent dat ook het bepalen van de te gebruiken weegbrug van belang is voor de zekerheid van de teler. In de meeste contracten is hierover niets geregeld. In enkele contracten is vermeld dat de koper bepaalt waar de vracht wordt gewogen. In de AVC is uitsluitend geregeld, dat de weging moet plaatsvinden op een nader aan te geven gekijkte weegbrug, terwijl de AHV op dit punt aangeeft, dat partijen hierover een afspraak dienen te maken.

Prijsrelaties tussen telers en afnemers.

Het prijsbepalingsstelsel is de methode op basis waarvan telers en afnemers zijn overeengekomen de feitelijke prijzen voor de aardappelen te berekenen. Het gekozen stelsel heeft invloed op de verdeling van productie-, afzet- en prijsrisico over beide partijen. Mogelijk is een dagprijs (beursnotering), een poolprijs (gemiddelde prijs over een bepaalde periode), een vaste uitdrukkelijk genoemde prijs of een prijs per perceel. In de bekeken

contracten komt meestal een vaste uitdrukkelijk genoemde prijs voor en in een beperkt aantal gevallen een poolprijs of een minimumprijs, waarbij winst van een hogere dagprijs op het moment van leveren evenredig wordt verdeeld tussen koper en verkoper.

De keuze voor een vaste prijs betekent dat de teler geen prijsrisico meer draagt, wel behoudt hij het productierisico. De contractgevers (handelaren en verwerkers) bieden meestal een vaste prijs aan volgens een vooraf opgesteld schema, waarin rekening wordt gehouden met een vergoeding voor de gemaakt opslagkosten. De vaste prijs neemt dus per week of per maand toe met een bedrag, dat de gemiddelde opslagkosten dekt.

De uitbetalingsgrondslag geeft aan hoe de hoeveelheid voor uitbetaling in aanmerking komend product zal worden bepaald en welke differentiëring naar bijvoorbeeld kwaliteitsklassen (prijsaspect) zal worden toegepast. Mogelijke grondslagen voor uitbetaling zijn: een prijs per perceel, een ha prijs, een prijs per kg brutoproduct of een prijs per kg nettoproduct. Daarbij kunnen toeslagen en kortingen worden toegepast voor de maatsortering, de kwaliteit en het tarrapercentage.

In de contracten is vrijwel altijd vermeld, dat de aardappelen worden uitbetaald per kilo netto gewicht, veldgewas. De afgesproken prijs geldt dan voor alle maten aardappelen zo als deze van het veld komen. Wel wordt daarbij de tarra in mindering gebracht op het via de weegbrug bepaalde gewicht. Een enkele keer komt voor, dat de overeengekomen netto prijs geldt voor aardappelen met een vierkantsmaat van 28 mm en groter. De kleinere aardappelen worden dan afgerekend tegen de daarvoor geldende dagprijs.

Voor de teler is belangrijk waar en hoe het nettogewicht wordt bepaald en zijn invloed dan wel controle daarop. Hoewel dat in vele contracten niet met zoveel woorden is opgenomen, zal de koper omdat hij het transport verzorgt meestal ook de te gebruiken weegbrug kiezen. In veel gevallen zal hij daarvoor de eigen weegbrug of een weegbrug dicht bij zijn bedrijf kiezen. Dit houdt in, dat de teler het risico van verlies tijdens het transport draagt. Belangrijk is verder, dat een geijkte weegbrug moet worden gebruikt. Daardoor is de teler verzekerd van een juiste bepaling van het gewicht. Voor de gewichtsbepaling is verder de tarrering van belang. Deze tarrering wordt uitgevoerd door de koper, meestal is daarbij vermeld, dat de verkoper erbij aanwezig mag zijn. Hierdoor heeft de boer controle op de juiste uitvoering van de tarrering. De tarra omvat volgens de AVC en het keuringsreglement CKA-I de volgende elementen: grond en vreemde bestanddelen, uitwendig beschadigde knollen, inwendig zieke knollen en knollen met een te laag onderwatergewicht volgens een zoutbad met een soortelijk gewicht van 1,060 (drijvers). Soms is daarbij aangegeven, dat de drijvers pas als tarra worden afgetrokken als de partij meer dan 4% drijvers bevat. Ook komt voor, dat een maximum hoeveelheid aardappeltarra (in- en uitwendig zieke knollen en drijvers) is vermeld wil de koper de aardappelen afnemen. Dit laatste houdt in, dat een teler om zijn aardappelen geaccepteerd te krijgen, deze voor levering kan (laten) voorsorteren op aardappeltarra.

De kosten van het wegen zijn vrijwel altijd voor de verkoper. In veel gevallen krijgt hij daarvoor een bedrag van 7 of 8 cent per gewogen 100 kg in rekening gebracht. Daarnaast betaalt de teler veelal de kosten van het opscheppen van de aardappelen. In een aantal contracten is aangegeven, dat hier *f* 0,30 per 100 kg voor in rekening zal worden gebracht. In verband met blauwverkleuring van de aardappelen is steeds voorgeschreven, dat de aardappelen voor de aflevering zullen worden opgewarmd. Meestal moet men opwarmen tot 15 graden Celsius. Soms is de opwarmtemperatuur afhankelijk van het onderwatergewicht.

Ook komt voor, dat zodanig moet worden opgewarmd, dat de temperatuur bij aankomst op de fabriek nog minimaal 12 graden Celsius is. Zo'n afspraak legt de verantwoordelijkheid bij de teler over zaken die hij niet in de hand heeft, zoals buitentemperatuur, lengte rit, verkeersopstoppingen, wachttijden bij weegbrug en dergelijke. De afvoer van de aardappelen van het bedrijf van de teler naar dat van de koper heeft altijd plaats per vrachtauto en los gestort. Bij los gestort transport is er een grote kans op transportverliezen door oneffenheden in wegen, met name als de wagen hoog is opgeladen en geen afdekzeil wordt gebruikt. In de AVC is over de kosten van tarra opgemerkt, dat de koper bij meer dan 2% niet-aardappeltarra over het meerdere f 25,- per ton aan de verkoper in rekening kan brengen. In nogal wat contracten wordt hiervan afgeweken. De afwijking betreft zowel de prijs als het te accepteren percentage. In veel contracten is overeengekomen f 30,- per ton in rekening te brengen maar ook bedragen van f 35,-, f 40,- en zelfs f 50,- komen voor. Deze verschillen hangen samen met de uiteenlopende stortingsrechten voor grond in Nederland. Bovendien wordt in nogal wat contracten dit bedrag gevraagd voor alle meegeleverde grond en soms zelfs voor alle tarra. De vraag is of de telers zich altijd bewust zijn van deze afwijkingen.

Tot de uitbetalingsgrondslag behoren verder de maatsortering en de kwaliteit van de geleverde aardappelen. Wat de maatsortering betreft wordt vaak uitgegaan van 60% aardappelen van ten minste 50 mm. In een beperkt aantal contracten geldt de basisprijs voor een partij aardappelen met 55 - 65% grote aardappelen. De eis ten aanzien van het percentage grote aardappelen hangt direct samen met de grote vraag naar aardappelen voor de fritesindustrie, waardoor deze grote aardappelen relatief duur zijn. Voor lagere en hogere percentages grote aardappelen worden kortingen respectievelijk toeslagen gegeven. Meestal betreft het een korting van f 0,10 per 100 kg per procent en een toeslag van f 0,05 per 100 kg per procent. Soms zijn beide prijscorrecties f 0,10 of f 0,05 per 100 kg per procent. Ook komen toeslagen en kortingen van f 0,04 per 100 kg per procent. In hoeverre de hoogte van de kortingen en toeslagen gerelateerd zijn aan gemiddelde prijsverschillen tussen de verschillende maten is in het kader van deze korte verkenning niet nagegaan.

Op een aantal punten is de kwaliteit van de geleverde aardappelen een reden voor het geven van kortingen en toeslagen. Het onderwatergewicht (OWG) moet meestal 360 gram bedragen. Als men een lager gewicht accepteert, dan worden prijskortingen toegepast. Deze kunnen uiteenlopen van f 0,10 per 100 kg aardappelen per gram lager dan 360 tot een prijskorting van 3, 6, 9, 12 en 15% per 5 gram extra lager dan 360 gram. Soms worden voor het onderwatergewicht ook toeslagen gegeven. Ook hierbij gebruikt men een glijdende schaal, waarbij de toeslag groter wordt naarmate het onderwatergewicht verder boven 360 gram bedraagt. Het onderwatergewicht is een maat voor het droge stof gehalte van de aardappelen en dus de vulling van de cellen met zetmeel. Een hoger onderwatergewicht betekent, dat bij de bereiding van frites en chips minder water behoefte te worden verdamppt, waardoor het rendement van de verwerking stijgt en minder vet wordt opgenomen. Voor chips is een OWG van 400 vereist, voor frites van 380 tot 420.

Drijvers worden meestal uitgesorteerd en hun gewicht wordt afgetrokken als tarra. Daarnaast komt in een aantal contracten voor, dat bovendien een korting op de prijs wordt gegeven. Deze korting kan per bedrijf variëren van f 0,15 per 100 kg per % drijvers tot f 0,30 per 100 kg per % drijvers boven 4% met een maximum van f 5,- per 100 kg. Deze korting houdt verband met de hogere sorteerkosten. Of de kortingen uitsluitend de hogere

sorteerkosten dekken is niet bekend. Dit zou verdergaand onderzoek vergen. In een aantal contracten wordt geen prijskorting voor drijvers genoemd, maar is opgenomen, dat de sorteerkosten voor de teler zijn. Deze bepaling voorkomt de schijn van een straffkorting op drijvers. Belangrijk is echter wel, dat de sorteerkosten ondubbelzinnig kunnen worden bepaald. In vele contracten komen kortingen en toeslagen voor op basis van een kwaliteitsindex, bepaald volgens een van de CKA-reglementen. In de kwaliteitsindex zijn een aantal kwaliteitskenmerken opgenomen, zoals blauw en onderhuidse verkleuring en inwendige afwijkingen. De omvang van de kortingen en toeslagen lopen nogal uiteen. Zo zijn er bedrijven die f 0,20 per 100 kg per punt boven de basisindex geven, waarbij de basis per maand hoger wordt naargelang het bewaarstizoen vordert. Andere bedrijven geven een toeslag die op kan lopen tot f 1,25 per 100 kg aardappelen van ten minste 50 mm voor partijen met een hele goede kwaliteit. Sommige bedrijven gebruiken niet de CKA-kwaliteitsindex maar een eigen index. Voor veel handelaren en verwerkende bedrijven is het eigen systeem van kortingen en toeslagen een middel om zich van anderen te onderscheiden. Het speelt dus een rol in de onderlinge concurrentie. De relatie tussen de omvang van de kortingen en toeslagen en de kwaliteitsindex is in deze verkennende studie niet onderzocht. Behalve op de kwaliteitsindex wordt ook uitbetaald op basis van bakkleur. In veel uitbetalingsystemen is de korting of toeslag hiervoor ingebouwd in de kwaliteitsindex. In enkele gevallen wordt een afzonderlijke korting gegeven voor elke 0,01 punt boven de waarde 4 of een toeslag voor een relatief gunstige bakkleur. In alle uitbetalingsystemen voor de bakkleur wordt rekening gehouden met het feit, dat de bakkleur achteruitgaat naarmate de aardappelen langer worden bewaard. Niet nagegaan is of dit in overeenstemming is met de natuurlijke achteruitgang bij een juiste wijze van bewaring en evenmin is bezien in hoeverre kortingen en toeslagen voor kwaliteitsindex en bakkleur berusten op hogere verwerkingskosten dan wel lagere opbrengstprijzen.

Er komen ook bedrijven voor, die een korting geven als de stoomtijd en daarmee de schilkkosten van de aardappelen beduidend meer bedragen dan het gemiddelde over de vorige week mits dit het gevolg is van (grasland) schurft, poederbrand of kleikappen. Het gaat hierbij dus om aspecten die de telers kunnen beïnvloeden door onder andere perceelskeuze en teeltmaatregelen. Verder komt voor, dat toeslagen worden gegeven op basis van de temperatuur van de aardappelen bij afleveren. Dit type toeslagen bevat op zo'n minst een element dat de teler niet kan beïnvloeden, namelijk de transportduur, en het kan leiden tot extra hoog opwarmen, om maar verzekerd te zijn van deze toeslag. Ook komt voor, dat er een toeslagsysteem is voor lange knollen van ten minste 50 mm vierkantsmaat. Knollengte is afhankelijk van het ras en maar ten dele van teeltmaatregelen (plantafstand, potmaat). Niet duidelijk is of hiermee rekening is gehouden bij het bepalen van de toeslag.

Tot slot van dit onderdeel nog de wijze van monsternamen. In alle contracten is aangegeven, dat de koper het monster neemt. Eveneens is vrijwel steeds aangegeven, dat dit zal gebeuren overeenkomstig de voorschriften van het CKA-reglement en mechanisch, waardoor beïnvloeding door de monsternemer is uitgesloten. Soms echter hanteren de bedrijven nog een eigen systeem of wordt het monster handmatig getrokken.

Afkeuren

De reden voor afkeuren is meestal een ernstig kwaliteitsgebrek, ten aanzien van onderwater gewicht, bakkleur, kwaliteitsindex, geschiktheid voor de bereiding van frites en aantal zieke knollen. Soms kan ook de hoeveelheid aardappeltarra een reden tot afkeuren zijn, of de mate waarin zogenaamde sugar ends voorkomen of het voorkomen van oliegeur of -beschadiging in de aardappelen. Ook komt voor, dat het niet droog zijn van de aardappelen een reden voor afkeuren kan zijn. Het minimaal vereiste onderwatergewicht bedraagt meestal 360 gram, de bakkleur mag niet hoger dan 4 zijn en de kwaliteitsindex bepaald volgens de methodiek van het CKA-reglement niet hoger dan 15.

De redenen voor afkeuren houden in sterke mate verband met de mogelijkheden de aardappelen te verwerken tot aardappelproducten. Omdat uit vrijwel elke partij de grote aardappelen bestemd zijn voor de verwerkingsindustrie is dit verklaarbaar. Een andere reden voor afkeuren heeft te maken met de sorteerkosten (drijvers en aantal zieke aardappelen).

Gezien de zwakke marktpositie van de teler, als afkeuring dreigt, is het van belang te zien wat er is bepaald over het gevolg van afkeuren. In vrijwel alle contracten is de mogelijkheid opgenomen dat de aardappelen terug naar de teler gaan of kunnen gaan. Deze voor de teler vaak relatief dure oplossing zal een negatieve invloed hebben op andere wel genoemde mogelijkheden zoals prijskortingen en het zoeken van andere bestemmingen. Ook bestaat in sommige gevallen de mogelijkheid dat de koper vervanging van de aardappelen door een andere kwalitatief betere partij kan vragen. Daarbij is wel opgenomen, dat dit alleen zal worden gedaan als de teler daarvoor uit eigen oogst de mogelijkheden heeft.

Overige bepalingen

Op het gebied van de teelt ontvangen de telers nauwelijks dwingend advies van hun contractpartners. Dit hangt waarschijnlijk samen met het ontbreken van contracten van detailhandelaren in de voor dit onderzoek bestudeerde contracten. Van detaillisten is bekend dat ze veel aandacht besteden aan de wijze van telen en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Om deze reden is bij de analyse ook geen contract met een verplichting te produceren onder een agromilieukeur aangetroffen. In de contracten is vanwege de invloed daarvan op de kwaliteit wel steeds de grondsoort, waarin de aardappels worden geteeld vermeld. Echter in maar een beperkt aantal contracten komt voor, dat de boer teeltregistratie moet toepassen, een informatieplicht jegens de koper heeft en de koper gerechtigd is tot inspectie van de aardappelen. In enkele contracten is verder expliciet opgenomen, dat de teler zich moet houden aan wettelijke voorschriften met betrekking tot gewasbeschermingsmaatregelen, meststoffen en kiemremmingsmiddelen. Zo'n bepaling is in feite overbodig, iedereen wordt immers geacht wettelijke voorschriften op te volgen. De telers worden dus nauwelijks geconfronteerd met een ingrijpen in hun bedrijfsvoering, soms hebben ze een registratie- en informatieplicht. Deze verplichting kan evenwel nuttig zijn om de oorzaak van geconstateerde kwaliteitsgebreken achteraf op te sporen.

4. Conclusies en aanbevelingen

Het onderzoek geeft een eerste kwalitatieve indruk van de gebruikte contracten en de meer algemene regelingen die daarbij van toepassing kunnen zijn. Er is nadrukkelijk van afgezien reeds nu een kwantitatieve economische beoordeling van de contracten en de daarin vermelde afspraken te maken. Het doel van dit onderzoek is het opleveren van een beeld van de zwakke punten in het huidige systeem van contractteelt, zodat de Werkgroep Consumptieaardappelen en Uien van de LTO en de Producenten Organisatie Aardappelen i.o. een gerichte keuze voor de prioriteiten in haar belangenbehartigingstaak kunnen maken.

In het kader van het onderzoek zijn een negental contracten geanalyseerd. Het ging vooral om contracten afgesloten met handelaren en verwerkende bedrijven. In de meeste contracten was een vaste prijs genoemd, in enkele een poolprijs of een participatieprijs. Er zijn geen contracten geanalyseerd die specifiek op consumptieaardappelen betrekking hadden. De ontvangen contracten waren alle in meer of mindere mate gericht op de verwerking. De redenen voor telers en afnemers om contracten af te sluiten zijn blijkens de gemaakte literatuurstudie vooral de vermindering van het prijsrisico en de onzekerheid over de afzet c.q. levering van voldoende aardappelen van de gewenste kwaliteit. Verder speelde een rol, dat via de contracten specifieke eisen ten aanzien van kwaliteit kunnen worden doorgegeven en beloond. De positie van de telers bij de teelt van aardappelen op contract wordt door een aantal zaken versterkt. Met name zijn voor hen van belang de Algemene Voorwaarden voor de In en Verkoop en de Contractteelt van consumptieaardappelen (AVC-voorwaarden) en het Reglement voor de kwaliteitscontrole van de Commissie Kwaliteitskeuring Aardappelen (CKA-reglement). De AVC-voorwaarden zijn tweezijdig vastgesteld, waarbij een afweging van de belangen van beide partijen heeft plaatsgevonden en gestreefd is naar evenwichtigheid. Belangrijk zijn verder de vertrouwenscommissies die de belangen van de telers kunnen behartigen. Een dergelijke commissie kan een rol spelen bij de vaststelling van de contractvoorwaarden en bij de wijze van uitvoering van de contracten.

Het CKA-reglement verzekert een onpartijdige vaststelling van de kwaliteit van de aardappelen. Een zwak punt hierbij is, dat in de contracten hiervan kan worden afgeweken. Lang niet altijd zullen telers dan een goede vergelijking kunnen maken. De afwijking wordt immers afgesproken tijdens de onderhandelingen, terwijl de AVC-voorwaarden meestal pas bij de schriftelijke bevestiging meegestuurd worden. Zo staat in de AVC-voorwaarden, dat voor afvoer de meegeleverde grond boven 2% tarra *f* 25,- per ton mag worden doorberekend aan de teler. In de contracten wordt daarvoor vermoedelijk vanwege de variatie in de hoogte van de stortingsrechten nogal eens hogere bedragen genoemd. Ook komt voor, dat men voor alle meegeleverde niet-aardappel tarra moet betalen.

De Algemene Handelsvoorwaarden Groothandel in Aardappelen (AHV) zijn eenzijdig door de handelaren vastgesteld en vooral bedoeld voor de onderlinge handel tussen handelaren en voor de handel tussen handelaren en verwerkende bedrijven. Zij kunnen om

die reden beter niet worden gebruikt voor de verkopen en contracten tussen telers en handelaren c.q. verwerkende bedrijven.

Aan gezamenlijke onderhandelingen met kopers over de prijs is gezien de beschikbare marktinformatie (beursberichten, termijnmarktberichten, oogst- en voorraadramingen) weinig behoefte. Wel is het zaak attent te zijn op mogelijke vermindering van de hoeveelheid informatie of de objectiviteit ervan door concentratie van handel en verwerking. Een punt waar wel gezamenlijk over zou kunnen worden onderhandeld, is de prijsstaffel in verband met bewaarkosten, evenals de toeslagen en kortingen voor kwaliteit.

Op het punt van de zekerheid kunnen vertrouwenscommissies of een belangenorganisatie een rol spelen om de bestaande onduidelijkheden te verbeteren. Enkele belangrijke aandachtspunten daarbij zijn de definitie van overmacht en het moment van levering en risico-overdracht en de gevolgen van afkeuren. Tevens dient aandacht te worden geschonken aan mogelijke ontwikkelingen in de richting van het doen van specifieke investeringen ten behoeve van een afnemer. Na het doen van dergelijke investeringen is de positie van de teler relatief zwak. In dergelijke gevallen zijn meerjarige contracten met eventueel recht op verlenging van belang om de positie van de teler te verbeteren.

Een regeling gericht op het halen van een bepaalde minimumtemperatuur bij de aanvoer op de fabriek bevat elementen die de teler niet kan beïnvloeden. Een dergelijke regeling bevat daardoor een element van willekeur. Temeer omdat het alternatief het afstemmen van de opwarmtemperatuur op het slechts denkbare scenario leidt tot onevenredig hoge opwarmkosten.

Extra aandacht verdient de positie van de teler ingeval van afkeuren. Op zijn minst is duidelijkheid over wat er gaat gebeuren nodig. Dit houdt in, dat bij de contractonderhandelingen wordt vastgelegd of er sprake is van weigering, prijskorting of het zoeken van een andere afzetmogelijkheid. Indien men een zekere vrijheid van handelen afhankelijk van de actuele situatie wenst, dan verdient het aanbeveling vast te leggen, dat zowel koper als verkoper met de regeling akkoord gaan. Ook zou het goed zijn als de teler, indien relevant de kans wordt geboden via een extra sorteerronde alsnog aan de vereiste kwaliteit te voldoen.

In het huidige onderzoek is niet nagegaan in hoeverre de gegeven kortingen en toeslagen berusten op werkelijke verschillen in kosten en/of opbrengsten. Meer zicht hierop is gewenst, teneinde te komen tot een goede verdeling van de totale kosten en opbrengsten over de participanten. In de contracten die nu zijn geanalyseerd kwamen maar enkele bepalingen voor met betrekking tot de teeltwijze. Verwacht moet worden dat de betekenis van dergelijke bepalingen zal toenemen. Dit vanwege de groeiende aandacht van consumenten en in hun voetspoor ook detailhandelaren voor de wijze van produceren. Juist op het punt van voorschriften voor de teeltwijze is een evenwichtige afweging van belangen, risico's en opbrengsten noodzakelijk. Op dit punt ligt daarom ook een taak voor de werkgroep en de POA.

Bovenstaande conclusies en aanbevelingen leiden tot het volgende overzicht van mogelijke actiepunten. Hierin is geen prioriteitsvolgorde aangebracht:

- voorlichting gericht op het toepassen van de AVC en niet van de AHV. Het attenderen op de mogelijkheden van afwijken. Bezien of de mogelijkheid van afwijken niet moet worden ingeperkt. Dit laatste geldt overigens ook voor het afwijken van het CKA-reglement;

- stimuleren dat bij elke handelaar of verwerkend bedrijf een vertrouwenscommissies bestaat, die het telersbelang bij de contractpartners kan behartigen. Tevens zou het te overwegen zijn in contracten naar deze commissie en haar taak te verwijzen;
- verduidelijken in welke situaties er sprake kan zijn van overmacht en in welke niet;
- overwogen kan worden de vertrouwenscommissies hierbij nadrukkelijk een rol te geven;
- duidelijker omschrijving van de moment van levering en risico-overdracht;
- verduidelijken wat er gaat gebeuren bij afkeuring van de geleverde aardappelen;
- verduidelijken van de bepalingen omtrent het opwarmen van de aardappelen tot een bepaalde temperatuur en de wijze waarop dit wordt bepaald;
- nader ingaan op de relatie tussen kwaliteitseisen, kortingen en toeslagen, teneinde meer inzicht te krijgen in de relatie tussen kortingen en opbrengsten en de achterliggende kosten- en opbrengstverschillen;
- aandacht voor de teeltmaatregelen die volgens contracten genomen moeten worden. Dit vooral in hun relatie met kosten, opbrengsten en risico's voor telers;
- overwogen kan worden of ook voor contracten specifiek gericht op consumptieaardappelen een analyse van de inhoud nodig is.

Bijlage 1 Algemene Handelsvoorwaarden Groothandel, met arbitrage reglement, vastgesteld door VBNA en VENEXA 1 september 1986

Algemeen

De AHV zijn van toepassing als er naar verwezen is en de overeengekomen voorwaarden er niet van afwijken. Daarnaast worden definities gegeven van werkuren, werkdagen, week, maand, eerste helft van de maand en de tweede helft.

Een zwak punt hierbij is, in de onderhandelingen af te wijken van de AHV zonder dat men zich dat bewust is. Dit vraagt, dat de teler voor het sluiten van de overeenkomst de AHV heeft kunnen inzien en beoordelen. Dit met name van belang, omdat de AHV eenzijdig door de groothandel zijn opgesteld en vastgesteld.

Bevestiging

De koop moet schriftelijk worden bevestigd als de AHV van toepassing zijn. Daarbij moeten de volgende gegevens worden vermeld: naam en adres koper, verkoper en tussenpersoon, verwijzing naar AHV, hoeveelheid product, soort, ras, grondsoort, maat, tarrering, tijd en plaats van levering/keuring, fust, prijs, bijzondere voorwaarden, waaronder elke afwijking of aanvulling op de AHV, plaats en datum overeenkomst, ondertekeningen door koper, verkoper en tussenpersoon.

Verder is vermeld, dat tegen de inhoud van de bevestiging onmiddellijk mondeling, telefonisch, per telex of telegram bezwaar kan worden gemaakt. Ingeval van mondeling of telefonisch protest dient dit uiterlijk de volgende dag te worden bevestigd. Bij kruising van bevestigingen prevaleert voor zover de inhoud van elkaar afwijkt die van de verkoper, uiteraard behoudens protest van de andere partij.

De vermelding van de bepalingen die afwijken van de AHV kan in dit stadium geen reden meer voor protest zijn. De bevestiging is namelijk uitsluitend een vastlegging van datgene wat eerder is afgesproken.

Tussenpersonen

Van commissie voor een tussenpersoon is slechts dan sprake als dit vooraf tussen opdrachtgever en tussenpersoon is overeengekomen.

Bijzondere bedingen

Koop op proef is toegestaan. Dit dient in de koopovereenkomst te worden vermeld en de koper moet uiterlijk 1 dag na ontvangst beslissen of hij akkoord gaat. Indien de koper niet akkoord gaat zijn de kosten van het transport voor de verkoper. Aan deze wijze van verkoop kleven voor de verkoper/teler dus nogal wat risico.

Bij koop op monster dient de verkoper te leveren conform het versterkte monster. Een verklaring of toezegging over de kwaliteit moet als zodanig schriftelijk zijn vastgelegd, tevens moet worden aangegeven gedurende welke periode deze garantie geldt. De wederpartij kan reclameren binnen afgesproken termijn of binnen als geen termijn is afgesproken binnen 8 werkdagen na levering. Deze laatste termijn lijkt erg lang, omdat men na levering als verkoper geen invloed meer kan uitoefenen op de kwaliteit van het product. Om die reden verdient het vastleggen van een korte garantietermijn na levering de voorkeur.

Kwaliteit en sortering

In dit hoofdstuk worden definities gegeven van consumptieaardappelen, vroege aardappelen, aardappelen voor industriële verwerking, fabrieksaardappelen en voeraardappelen. Verder is aangegeven, dat men aardappelen moet van de overeengekomen oogst of als niets is overeengekomen van het oogstjaar passend bij het verkoopseizoen. In oktober kan men dus, tenzij dit is afgesproken geen aardappelen meer leveren van de oude oogst.

De maatsortering heeft altijd betrekking op de vierkantsmaat. De tolerantie is ten hoogste 3 gewichtsprocenten aan onder- en bovenmaatse aardappelen. De onder- of bovenmaat mag daarbij maximaal 2 mm zijn. Bij levering van een bepaalde maat met de toevoeging opwaarts gaat het om aardappelen van het veld, die voldoen aan de afgesproken minimummaat en waaraan geen maten zijn toegevoegd of zijn uitgesorteerd. Toevoegen en uitsorteren is ook niet toegestaan bij levering veldgewas. Ze moeten wel consumptiewaardig klaar te maken zijn, dat wil zeggen tegen de gebruikelijke kosten zodanig gelezen worden, dat ze voldoen aan de door de overheid voorgeschreven minimum kwaliteitseisen. Het verbod op toevoegen en uitsorteren bedoelt te voorkomen, dat populaire maten vervangen worden door minder gewilde.

Monstername, tarrering en gewicht

Indien men monsters neemt ten behoeve van het vaststellen van kwaliteit en/of sortering dan moet men plaats, tijd en wijze overeen te komen. Ook van de gewichtsbepaling dient men tijd, plaats en wijze vast te stellen. Tenzij anders bepaald wordt het monster bij de koper genomen en vindt daar ook de gewichtsbepaling plaats. De koper draagt dan ook de kosten ervan. Een uitzondering hierop zijn de kosten van de gewichtsbepaling bij losgestorte verladung. Deze zijn voor de verkoper.

Het waarom van deze uitzondering voor losgestorte verladung is onduidelijk. Verder moet men tenzij anders overeengekomen het netto gewicht leveren. Het tarreren heeft, tenzij anders afgesproken bij de koper plaats. De verkoper mag daarbij aanwezig zijn. Indien een circa hoeveelheid aardappelen is verkocht, of ingeval van losgestorte verladung is een speling van 5% meer of minder toegestaan. In geval van een circa hoeveelheid in een bepaalde opslagplaats, is een speling van 10% toegestaan.

Fust

Als geen fust is overeengekomen, dan moet los gestort worden geleverd. Is niet afgesproken in wiens fust wordt geleverd dan geldt dat geleverd wordt in kopers fust. Levering in gemerkt fust moet nadrukkelijk zijn afgesproken. Gaat het om gemerkt fust van de koper, dan moet deze het fust tijdig leveren (7 werkdagen voor de levering). Bij niet tijdig leveren kan men koper in gebreke stellen en na de daarin vermelde periode leveren in ongemerkt fust voor rekening van de koper. Bij het gebruiken van verkopers fust is de afgesproken prijs inclusief fust. Gebruikt men verkopers fust zonder dat dit in prijs zit, dan mag men dat extra in rekening brengen of terugzending eisen.

Vervoer

De kosten van het vervoer zijn tot moment van leveren voor de verkoper, daarna voor de koper. De verkoper moet de instructies van de koper voor het transport opvolgen. De kosten hiervan zijn voor de koper. De koper moet de verkoper tijdig van de benodigde gegevens en documenten voor de verzending van de aardappelen voorzien.

Risico overgang

Bij de verkoop van een cel of perceel aardappelen tegen een vaste geldsom gaat het risico over van verkoper op koper op het moment van afsluiten van de overeenkomst, anders gebeurt dit bij de levering. Deze bepaling is belangrijk om te kunnen zien tot welk moment de verkoper/teler nog verantwoordelijk is voor de aardappelen en welke risico hij daarbij loopt.

Levering

De levering heeft tenzij anders vermeld binnen 7 werkdagen na sluiten overeenkomst plaats. Bij levering voor een bepaald tijdstip of binnen een bepaald tijdsbestek moet de koper dit de verkoper tijdig laten weten. Bij directe levering moet dit binnen 3 werkdagen na de dag waarop de afspraak is gemaakt gebeuren. De levering gebeurt op de voor de verkoper meest geschikte laadplaats, tenzij anders overeengekomen, bijvoorbeeld auto, container of plaats van bestemming vrij. De eerste twee wachturen zijn voor rekening van wachtende partij, de overige voor de wederpartij. Op grond van deze bepaling gaat het risico voor de partij over zodra de aardappelen op het voertuig zijn beland. Een teler loopt daarmee geen risico meer voor verliezen tijdens het transport, mits de partij op de laadplaats of dicht daarbij ook wordt gewogen.

Keuring, klachten expertise, ondeugdelijke levering

De keuring door koper moet uiterlijk tijdens het laden of lossen plaatsvinden. Eventuele klachten moet men direct uiten, anders kan men niet meer reclameren. Men kan afspreken, dat men na levering keurt. Ingeval de koper klachten heeft, dient het laden/lossen te worden gestopt en moet de partij ter plekke gedurende een redelijke termijn zorgvuldig worden

bewaard tot expertise en her-expertise heeft plaatsgevonden. Expertise dient men aan te vragen bij VBNA of VENEXA. De uitspraak is bindend, tenzij men binnen 1 dag om her-expertise vraagt. De aanvrager betaalt de kosten van de expertise, maar ze komen uiteindelijk voor rekening van de partij die in het ongelijk wordt gesteld.

Bij keuren op een overeengekomen andere plaats dan die van levering kan sprake zijn van ondeugdelijke levering. Dan moet de koper de aardappelen tegen een evenredige vermindering van de koopprijs aanvaarden als de minderwaarde niet meer dan 10% bedraagt. Is de minderwaarde meer dan 10% dan kan de koper kiezen uit de volgende mogelijkheden: aanvaarden tegen minderprijs, weigeren en/of vervanging eisen.

Niet nakoming

Bij niet nakoming van de overeenkomst kan de wederpartij uitsluitend recht op ontbinding en/of schadevergoeding, als men de andere partij schriftelijk in gebreke stelt, met daarin een aanmaning binnen een redelijke termijn alsnog aan de verplichtingen te voldoen. Dit hoeft niet als de tegenpartij schriftelijk of in bijzijn van getuigen heeft verklaard niet te zullen voldoen, er een fatale datum is afgesproken, de tegenpartij bij voorbaat in gebreke is gesteld, het gaat om een deellevering of een levering voor export bestemd om binnen twee dagen of met een bepaald schip te worden geëxporteerd.

Men kan bij voorbaat in gebreke stellen. Dit dient ten minste 3 werkdagen voor het overeengekomen moment van uitvoering te gebeuren. Bij deellevering kan men voor niet binnen de overeen gekomen periode geleverde partijen direct verrekening eisen.

Van verjaring is sprake als 30 dagen na afloop van de overeenkomst niemand nakoming heeft geëist.

Levering voor export

De aankoop van export aardappelen dient plaats te vinden via de vermelding van de zinsnede PD-waardig voor het land van bestemming. Bij levering dient de exportwaardigheid tot uiting te komen in de aanwezigheid van een PD-certificaat.

Het risico van wijzigingen in in- en uitvoerbepalingen is voor rekening van de koper, tenzij deze nadrukkelijk aardappelen koopt uit bepaald gebied van Nederland, dan is dit risico voor de verkoper. Deze laatste bepaling is enigszins merkwaardig.

Betaling

Tenzij anders afgesproken heeft betaling tegen factuur binnen 14 dagen na levering plaats. Bij een te late betaling is zonder in gebreke stelling 2% rente boven promesse disconto van de Nederlandse Bank verschuldigd, met een minimum van 8%.

Bij insolventie of ongunstige inlichtingen over de financiële situatie van de (ver)koper kan men onder opgaaf van redenen extra zekerheden voor betaling of levering eisen. Ingeval van niet nakoming heeft de tegenpartij recht op schade vergoeding, inclusief winstderving. Als schade komt uitsluitend het verschil tussen de (ver)koopprijs en marktprijs ten tijde van de wanprestatie in aanmerking. Koper kan van de verkoper eisen, dat deze de aardappelen verzekert tegen brandschade. De kosten komen voor zijn rekening.

Overmacht

Tijdens de situatie van overmacht wordt de verplichting tot nakoming opgeschort, zonder recht op schadevergoeding. Bij vroege aardappelen volgt in zo'n situatie ontbinding van de overeenkomst. Als een overmachtsituatie langer dan 1 maand duurt kan iedere partij ontbinding eisen. Wat een overmachtsituatie is wordt niet beschreven.

Overige bepalingen

De AHV schrijven in geval van conflicten arbitrage in plaats van een beroep op de rechter voor.

Arbitrage reglement

Arbitrage moet binnen 3 maanden na het ontstaan van het conflict worden aangevraagd bij het arbitragebureau van VBNA of VENEXA. De partijen hebben de mogelijkheid arbiters te wraken. De procedure is in het reglement vastgelegd.

Er is een groslijst van 10 arbiters, 4 uit binnenlandse groothandel, 3 uit exporthandel en 3 uit verwerkende industrie en er is een groslijst van 3 voorzitters met de titel van Meester in de rechten. De leden blijven maximaal 5 jaar op groslijst staan. Vervangen kan altijd maar gebeurt zonder meer als men 70 jaar wordt.

Voor kleine zaken volstaat men met 1 arbiter, voor grotere worden drie arbiters aangewezen. Hoger beroep is mogelijk bij een Commissie van Appel bestaande uit 3 arbiters. Een voordeel van arbitrage is de snelheid, de relatief geringe kosten en de beoordeling door deskundigen. Een minpunt is, dat de telers geen vertegenwoordigers in de groslijst van arbiters hebben.

Bijlage 2 AVC voorwaarden, de Algemene Voorwaarden voor In- en Verkoop en Contractteelt van Consumptieaardappelen, vastgesteld door Landbouwschap, VAVI en VBNA 1 augustus 1991

Algemeen

Naar de ACV verwijzen, betekent dat ze van toepassing zijn, mits men er niet van afgeweken is. Wel moet men de afwijking nadrukkelijk en bij voorkeur schriftelijk overeengekomen zijn. Tegen onjuistheden in de bevestiging kan men binnen twee dagen na ontvangst nog bezwaar aantekenen. De voorwaarden zijn vastgesteld tussen verkopers en kopers. Hun tweezijdig karakter garandeert, dat een min of meer evenwichtige afweging van belangen heeft plaatsgevonden.

Contractteelt

De overeenkomst bevat een duidelijke perceelsaanduiding opnemen. Een verplichting tot grondonderzoek naar AM of de bemestingstoestand kan worden opgenomen. De verkoper betaalt de kosten. Verder moet in de overeenkomst aangegeven worden welk ras wordt gepoot. De koper kan het pootgoed leveren en zal dit tijdig doen. De verkoper betaalt het pootgoed en op het te leveren pootgoed zijn de algemene voorwaarden van de NPF en het Landbouwschap van toepassing. Voor teelt en bewaring gelden, dat de verkoper dit zal doen als een goed landbouwer. Voor gewasbescherming moet verkoper voldoen aan wettelijke regels. De koper kan hierover informatie van de teler vragen. De koper kan na overleg het perceel betreden en de bewaring bezien. Ten slotte heeft de koper een informatieplicht bij mislukking of misgewas of bij calamiteiten gedurende de bewaring.

Levering en risico-overdracht

Koper en verkoper bepalen gezamenlijk het afleveradres. De koper moet als goed een huisvader zorgen voor product vanaf moment van de ter beschikking stelling tot het moment van leveren. Het moment van leveren is de aankomst op het afleveradres, nadat direct monsternamen en kwaliteitsbeoordeling heeft kunnen plaatsvinden. Bij niet voldoen aan kwaliteitseisen kan men prijs aanpassen aan geldende marktprijs. De koper kan geen schadevergoeding of vervangende levering vorderen.

Koper kan de verkoper bindende instructies geven over het te gebruiken transportmiddel, de verpakking, koeling, verlading en /of stuwage.

Het moment van risico-overdracht is duidelijk aangegeven. Belangrijk is ook de bepaling, dat de koper als hij het vervoer verzorgt, verplicht is goed voor de aardappelen te zorgen.

Keuring, klachten en expertise

De koper moet binnen 12 uur na levering eventuele klachten meedelen aan verkoper, reageert deze niet binnen 1 dag, dan moet koper binnen 24 uur expertise aanvragen op straffe van verval van rechten.

De expertise moet worden aangevraagd bij Landbouwschap, VAVI of VBNA. Dege-
ne bij wie expertise is aangevraagd wijst een expert aan en stelt partijen in de gelegenheid
erbij te zijn. Behoudens een aanvraag tot her- expertise is de uitspraak bindend. De kosten
zijn voor de partij die ongelijk heeft. Deze expertise procedure maakt het mogelijk klach-
ten over de keuring op eenvoudige wijze aan het oordeel van een expert te toetsen. De
keuze van de expert berust bij de instantie waar men expertise aanvraagt en geeft ruimte
voor een zekere eenzijdigheid qua interpretatie van de regelgeving.

Wegen, monstername, tarrering

Het wegen moet gebeuren op een geijkte weegbrug. De verkoper kan erbij aanwezig zijn
en betaalt de kosten. De wijze van monster nemen moet gebeuren volgens het in de over-
eenkomst aangegeven keuringsreglement van de CKA dat gold ten tijde van het afsluiten
van de overeenkomst. De verkoper is gerechtigd bij monstername, tarrabepaling en kwali-
teitsvaststelling aanwezig te zijn.

Tarra is: aardappeltarra, knollen met uitwendig vast te stellen ziekten en gebreken en
met bepaalde inwendige gebreken conform het CKA-reglement, grond en vreemde be-
standdelen. Men kan kortingen en toeslagen in verband met de hoeveelheid aardappel-tarra
overeenkomen. Terwijl de koper bij meer dan 2% niet aardappel tarra over het meerdere
f 25,-/ton grond aan de verkoper in rekening mag brengen. Deze laatste staan in verband
met de kosten om deze grond verantwoord af te voeren.

Hoedanigheid en kwaliteit

Levering veldgewas omvat alle aardappelen van het veld zonder uitsortering of toevoeging
van maten. De aardappelen dienen gezond, vrij van vorstschade, vreemde geur en smaak te
zijn. De partij mag maximaal 1% aardappelen van andere rassen bevatten en moet vol-
doende sorteerdroog zijn. Indien de partij niet aan deze eisen voldoet ten gevolge van
jongziek (rot, phythophthora) en/of als 'versleten' moet worden beoordeeld mag men toch
leveren.

Na de tarrering vindt volgens het CKA reglement de kwaliteitsbeoordeling plaats. In
de overeenkomst worden de kortingen en toeslagen in verband met de kwaliteit gekwanti-
ficeerd. Met betrekking tot de bewaring kan men aanvullende regelingen opnemen over
wijze van bewaren, de te treffen maatregelen en de bewaringsvergoeding. In dien is over-
eengekomen een bepaalde maat te leveren zijn de kosten van het sorteren voor de
verkoper.

Betaling

De betaling vindt plaats uiterlijk 3 weken na de levering. Bij te late betaling is de debiteur een rente van 2% boven de wettelijke rente verschuldigd. Elke partij kan indien hij na het sluiten van de overeenkomst ongunstige berichten hoort, waardoor een reëel gevaar voor niet tijdige of volledige betaling ontstaat gerechtigd extra zekerheden te vragen. Deze partij dient de kosten daarvan te betalen, evenals 1% van het factuurbedrag en is aansprakelijk voor de schade ten gevolge van een ten onrechte gevraagde zekerheidstelling. Op deze wijze blijft het vragen van extra zekerheden beperkt tot de echte noodgevallen.

Ingebrekestelling, verjaring en overmacht

Als partij verplichting niet nakomt, kan de tegenpartij nakoming eisen voor een bepaalde datum. Geeft de tegenpartij hieraan geen gehoor, dan kan men de overeenkomst gehele of gedeeltelijk ontbinden en/of schadevergoeding eisen. Indien men geen nakoming eist, dan wordt de overeenkomst na 30 dagen van rechtswege ontbonden, zonder recht op schadevergoeding.

Er is sprake van overmacht, als een bijzondere omstandigheid, de nakoming van de verplichting onmogelijk of zo bezwaarlijk maakt, dat dit redelijkerwijs niet kan worden gevraagd. In deze situatie wordt de verplichting opgeschort. Uitsluitend als de situatie langer dan een maand duurt kan men overgaan tot ontbinden zonder schadevergoeding. Er is een poging gedaan om overmacht te definiëren. De definitie laat echter nog veel ruimte voor interpretatieverschillen.

Vertrouwenscommissie

Verkopers kunnen zich in het overleg met de kopers laten vertegenwoordigen door een vertrouwenscommissie. Kopers en verkopers bepalen bevoegdheden en taken commissie. Het artikel opent de mogelijkheid voor gezamenlijke belangenbehartiging van de telers.

Arbitrage

Alle conflicten over de overeenkomst worden beslecht door arbitrage met uitsluiting van de gewonen rechter. Participanten maken een groslijst op met daarop ten minste 2 personen met de titel Meester in de Rechten, die als voorzitter kunnen fungeren en 15 arbiters, 5 aangewezen door het Landbouwschap, 5 door de VAVI en 5 door de VBNA. Vervangen kan altijd, maar in het bijzonder bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar. Het arbitragebureau is gevestigd bij de VBNA. Arbitrage moet worden aangevraagd binnen 2 maanden nadat gebleken is dat het geschil niet in der minne kan worden opgelost. Voor kleine zaken (minder dan f 10.000,-) volstaat men met 1 arbiter, voor grotere met 3. Ook bij hoger beroep bestaat de arbitragecommissie uit 3 personen. Partijen kunnen benoemde arbiter wraken. De procedure is in het reglement vastgelegd. Het voordeel van arbitrage is de snelheid, de relatief geringe kosten en de deskundigheid van de arbiters.

Bijlage 3 CKA-reglement voor veldgewasaardappelen, bestemd voor consumptie en industriële verwerking, met uitzondering van de zetmeelbereiding

De groothandelaren en verwerkende bedrijven die het reglement willen gebruiken moeten hiervoor toestemming vragen en verklaren dat ze zich aan toezicht CKA onderwerpen en dus de aanwijzingen van de CKA zullen opvolgen. Voordat de toestemming wordt gegeven, wordt eerst de inrichting van het kwaliteitslaboratorium van het aanvragende bedrijf gecontroleerd. Bovendien moeten de aanvragende bedrijven toezeggen ten minste 75% van hun totale omzet CKA te keuren. De deelnemers aan het reglement worden elk jaar in de vakpers gepubliceerd.

De controles op de bedrijven worden uitgevoerd door personen, die de CKA heeft opgeleid en gediplomeerd en die door Kamer van Koophandel zijn beëdigd. Vier keer per jaar controleert de CKA de wijze van controleren en de gebruikte apparatuur.

Op formulier met keuringsuitslagen wordt vermeld:

- naam en adres leverancier;
- datum en tijd keuring;
- het gewicht (weegbrug minus grond en vreemde bestanddelen);
- nummer keuringsreglement;
- uitslagen keuringen;
- handtekening controleur.

Tarreren

Dit betreft het vaststellen van het gewichtspercentage grond en andere vreemde bestanddelen en het gewichtspercentage knollen met kwaliteitsgebreken.

Het te nemen monster bestaat ten minste uit 0,1 gewichtsprocenten per vracht dat volautomatisch uit minimaal 7 deelmonsters wordt samengesteld. Indien met de tarra tevens de maatverdeling wordt bepaald, dan omvat het monster ten minste 1% gewichtsprocent bij 1 vracht, 0,5 gewichtsprocenten bij 2 of 3 vrachten, 0,25 gewichtsprocent bij vier of meer vrachten en 0,1% gewichtsprocent bij acht of meer vrachten.

De tarra bestaat uit:

- hoeveelheid grond en andere vreemde bestanddelen zoals losse spruiten;
- uitwendig beschadigde knollen (vreterij, barsten, drukplekken dieper dan 5 mm en meer dan 1/16 van de knoloppervlakte, groeischeuren dieper dan 1 cm en over meer dan 1/3 van de lengte van de knol, groenverkleuring die bij normaal schillen niet wegvalt, schurft dieper dan 5 mm, misvormde of versleten niet goed te schillen knollen, spruiten, langer dan 2 cm, droog- en/of natrot en aantasting door kiemremingsmiddelen op een plek van ten minste 2 cm bij 2 cm);
- inwendig zieke knollen vanwege holheid, zwarte, bruine harten, grauwwlezigheid, roestvlekken en kringrigheid, inwendige kiemen van ten minste 1 cm;

- knollen met te laag onder watergewicht (OWG) volgens een zoutbad met een soortelijk gewicht van 1.060.

Bepalen kwaliteitsindex

De kwaliteitsindex geeft een maat voor de aanwezigheid van blauwgevoeligheid en onderhuidse verkleuring in een getal.

Per maximaal 50 ton aardappelen worden 2 monsters in overeengekomen maat getrokken van 50 knollen. Het ene monster wordt bewaard als duplo monster. Direct na aankomst van de aardappelen op het bedrijf wordt met geijkte elektronische meters bij minimaal 5 knollen per vracht uitwendig de temperatuur bepaald. Vervolgens worden de monsters geschud op een door het IBVL ontwikkelde machine. Dit gebeurt met 290 toeren per minuut, gedurende 30 seconden. De tijd moet met een schakelklok in te stellen zijn. Daarna worden de aardappelen gedurende 48 uur bewaard bij ca 15 graden Celsius.

Het schillen gebeurt met een bodemmessenschilmachine. Via een tijd klok wordt een vaste schiltijd ingesteld, zodat 65 tot 75% van de schil verwijderd is.

De beoordeling op blauw en onderhuidse verkleuring heeft direct na de bepaling van het OWG plaats. Onderhuidse verkleuringen exclusief beschadigingen die ook ongeschild gemakkelijk zijn te zien of die kleiner zijn dan 2mm blijven buiten beschouwing.

Blauw en onderhuidse verkleuring uitdrukken in index op basis van het percentage knollen, waarbij elke knol maar een keer wordt geteld en de zwaarste afwijking wordt gerekend. Bij de berekening van de index geldt een lichte afwijking voor 1, een matige voor 2 en een zware voor 3. Van een lichte afwijking is sprake als de 0-2% van het knoloppervlak afwijkt, van matig bij een afwijking van 2-10 % van het knoloppervlak en van zwaar bij meer dan 10% van het knoloppervlak.

De inwendige afwijkingen worden bepaald op basis van het geschudde monster en in de lengte doorgesneden knollen. Een knol is inwendig afwijkend als op het snijvlak een beschadiging (mechanisch, dierlijk of door kiemremmingsmiddel), blauw, rot glazigheid of inwendige kieming voorkomt die vanaf de schil dieper is dan 5 mm.

OWG

Het onderwatergewicht wordt bepaald uitgaande van ten minste 5 kg geschilde knollen. De temperatuur van het water dient 9 – 13 graden Celsius te zijn.

Bakkleur

De bakkleur wordt bepaald aan de hand van 20 gezonde knollen door uit het hart een fritestaaf van 10 bij 10 mm te nemen en deze te bakken onder nauwkeurig omschreven omstandigheden. Bij de beoordeling van de kleur wordt een kleurenkaart gebruikt. De verdeling van de fritesstaafjes in de diverse klasse bepaald de kleurindex. Daarbij krijgen de staafjes in de beste kleurenschaal een gewicht van 0 en die in de slechtste klasse een gewicht van 6. Door de sommatie van deze vermenigvuldiging te delen door 20 wordt de kleurindex verkregen.

Baktest

Bij de bepaling van de geschiktheid voor verwerking tot chips wordt een baktest uitgevoerd. De baktest wordt uitgevoerd met het middelste schijfje van elk van de 40 in schijfjes van 1,2 tot 1,3 mm dikte gesneden knollen. Ook hierbij moeten nauwkeurig omschreven omstandigheden in acht worden genomen.

Verder moet alle gebruikte weegapparatuur geijkt zijn. De uitslagen worden op en formulier vermeld. De leverancier ontvangt de uitslagen van elke keuring.